

Nascholingsdag Middeleeuwen

April 2013

Kruistochten en de Romantiek...

door:

Koen Henskens,
vakdidacticus/lerarenopleider
Instituut voor Leraar en School (ILS),
Hogeschool Arnhem en Nijmegen (HAN)
Email: Koen.henskens@han.nl

Hogeschool van Arnhem en Nijmegen

**Actief Historisch
Denken**

Radboud Universiteit Nijmegen

Kruistochten, Doré en geschiedschrijving in de 19e eeuw

In deze werkvorm wordt gekeken naar de Kruistochten. Echter wordt er niet gekeken naar de middeleeuwen, maar hoe men in de 19e eeuw tegen de kruistochten aankeek.

Voor deze 19e eeuwse blik heb ik de illustraties van Gustav Doré, één van de grootste illustratoren aller tijde, centraal gezet. Aan de hand van zijn afbeeldingen gaan we kijken hoe de 19e eeuwse terugkeek naar de kruistochten.

De les in een oogopslag

Onderwerp: Kruistochten in de 19e eeuw

Activiteit: Leerlingen gaan aan de hand van 19e eeuwse afbeeldingen kijken hoe men over de kruistochten dacht. Vervolgens wordt het beeld van Doré (de tekenaar van de afbeeldingen) vergeleken met het beeld dat andere 19e eeuwse hebben over de kruistochten om erachter te komen hoe representatief de ideeën van Doré waren.

Tijdsduur: 45 min

Doelen:

- Leerlingen kunnen historische afbeeldingen interpreteren en analyseren
- Leerlingen kunnen primaire bronnen interpreteren en analyseren
- Leerlingen kunnen beargumenteren in hoeverre het 19e eeuwse beeld van Doré over de kruistochten historisch verantwoord was
- Leerlingen kunnen beargumenteren hoe representatief het beeld van Doré over de kruistochten was in zijn tijd.
- Leerlingen kunnen uitleggen dat het beeld van historici over de kruistochten afhankelijk is van de tijd en plaats waarin de historicus leefde.

Kenmerkende aspecten:

- De expansie van de christelijke wereld naar buiten toe, onder andere in de vorm van de kruistochten
- Rationeel optimisme en een 'verlicht denken' dat werd toegepast op alle terreinen van de samenleving: godsdienst, politiek, economie en sociale verhoudingen
- De democratische revoluties in westerse landen met als gevolg discussies over grondwetten, grondrechten en staatsburgerschap
- De moderne vorm van imperialisme die verband hield met de industrialisatie;
- De opkomst van politiek-maatschappelijke stromingen als liberalisme, nationalisme, socialisme, confessionalisme en feminisme.

Beginsituatie:

Niveau Havo4/VWO5.

De leerlingen zijn op de hoogte van het fenomeen en (heel globaal het) verloop van de kruistochten.

Vorbereiden:

- voor elk duo is er een envelop met 10 afbeeldingen;
- voor elk duo is er een blad met een (deel)tijdbalk;
- (optioneel: een beamer/smartboard om de bronnen te projecteren voor tijdens de nabespreking)

Instrueren:

Wat: We gaan vandaag kijken hoe men in de 19e eeuw naar de Kruistochten keek.

Hoe:

Dit doen we door eerst naar afbeeldingen te kijken van één van de beroemste illustratoren uit de geschiedenis, Gustav Doré. We gaan deze bronnen in een tijdbalk (over de kruistochten) plaatsen en vervolgens kijken hoe Doré de kruistochten nu eigenlijk afschildert. Na een analyse van de afbeeldingen gaan we kijken naar het algemene beeld uit de 19e eeuw over de kruistochten om de vraag te beantwoorden of de etsen van Doré representatief waren voor zijn tijd. Als laatste komt de vraag naar boven of de afbeeldingen meer vertellen over de kruistochten, of over de 19e eeuw.

Waarom:

Bij geschiedenis is het belangrijk om te beseffen dat alles een interpretatie is. Het verleden is voorbij en komt nooit meer terug. Het enige wat we kunnen doen is een zo goed mogelijke (re)constructie maken van dit verleden. Hierbij wordt er veel geïnterpreteerd en is de historicus mede gebonden aan

zijn eigen tijd en plaats in de geschiedenis. Deze standplaatsgebondenheid komt in de 19^e eeuw heel duidelijk naar voren.

Uitvoeren:

Ronde 1

- de leerlingen worden in tweetallen verdeeld.
- de docent geeft heel kort klassikaal een overzicht van de kruistochten.
- elk tweetal krijgt een envelop met 10 afbeeldingen, en een tijdbalk waarin ze de juiste nummers op de juiste plaats moeten zetten.

Ronde 2

- de bestaande tweetallen gaan vervolgens kritisch kijken naar de manier waarop de kruistochten zijn afgebeeld.
- de leerlingen vullen voor elke van de 10 afbeeldingen een schema in (voor zover mogelijk) en concluderen hoe Doré dacht over de kruistochten.

Ronde 3

- de tweetallen worden uit elkaar gehaald en er worden nieuwe groepen gevormd, bestaande uit 4 leerlingen die ieder andere afbeeldingen hebben geanalyseerd.
- het nieuwe viertal gaan hun schema's bespreken en vergelijken.
- de viertallen komen uiteindelijk tot een gezamenlijke conclusie over hoe Doré dacht over de kruistochten.

Ronde 4

- de viertallen krijgen een aantal korte besprekingen van belangrijke historische werken over de kruistochten uit de 18e en 19e eeuw.
- de viertallen gaan deze werken koppeling aan de historische context
- als laatste wordt gekeken waar in deze scala aan visies over de kruistochten de afbeeldingen van Doré zijn te plaatsen.

Vervolg:

Als vervolg zou je een koppeling kunnen maken naar andere geschiedenis die in de 19e eeuw beschreven werd om te kijken of het niet alleen geldt voor de kruistochten, maar ook voor andere onderwerpen, tijdvakken. In dat geval zegt de geschiedschrijving dus vooral veel over de 19^e eeuw zelf en minder over het verleden waar het over gaat.

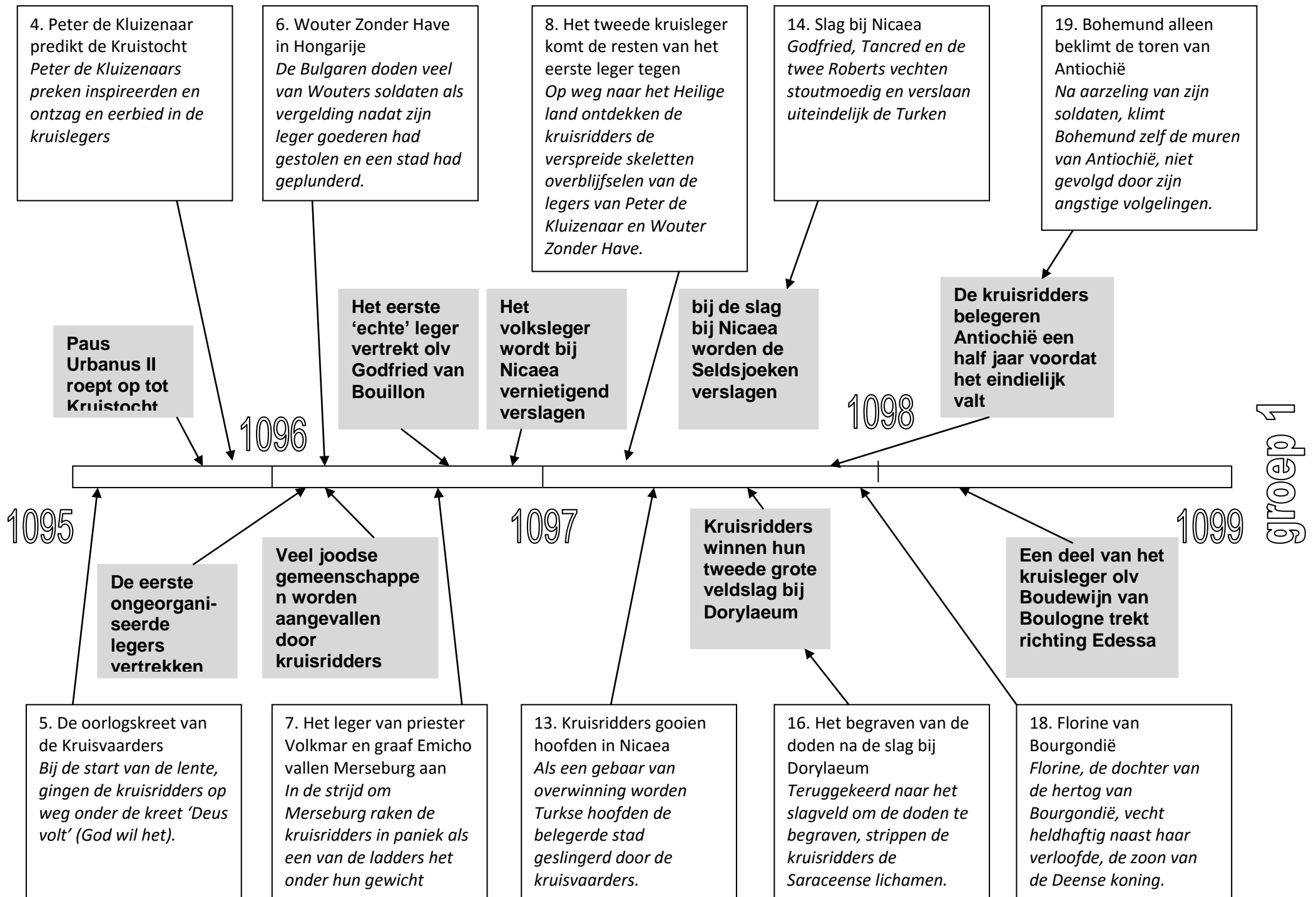
Een andere optie is kijken hoe men vóór of na de 19^e eeuw naar de kruistochten keek. Een discussie met leerlingen over hoe een kruistochtgeschiedenis eruit zou zien als het in Nazi-Duitsland geschreven zou zijn, of in de Sovjet-Unie, of in de jaren 60, of nu.

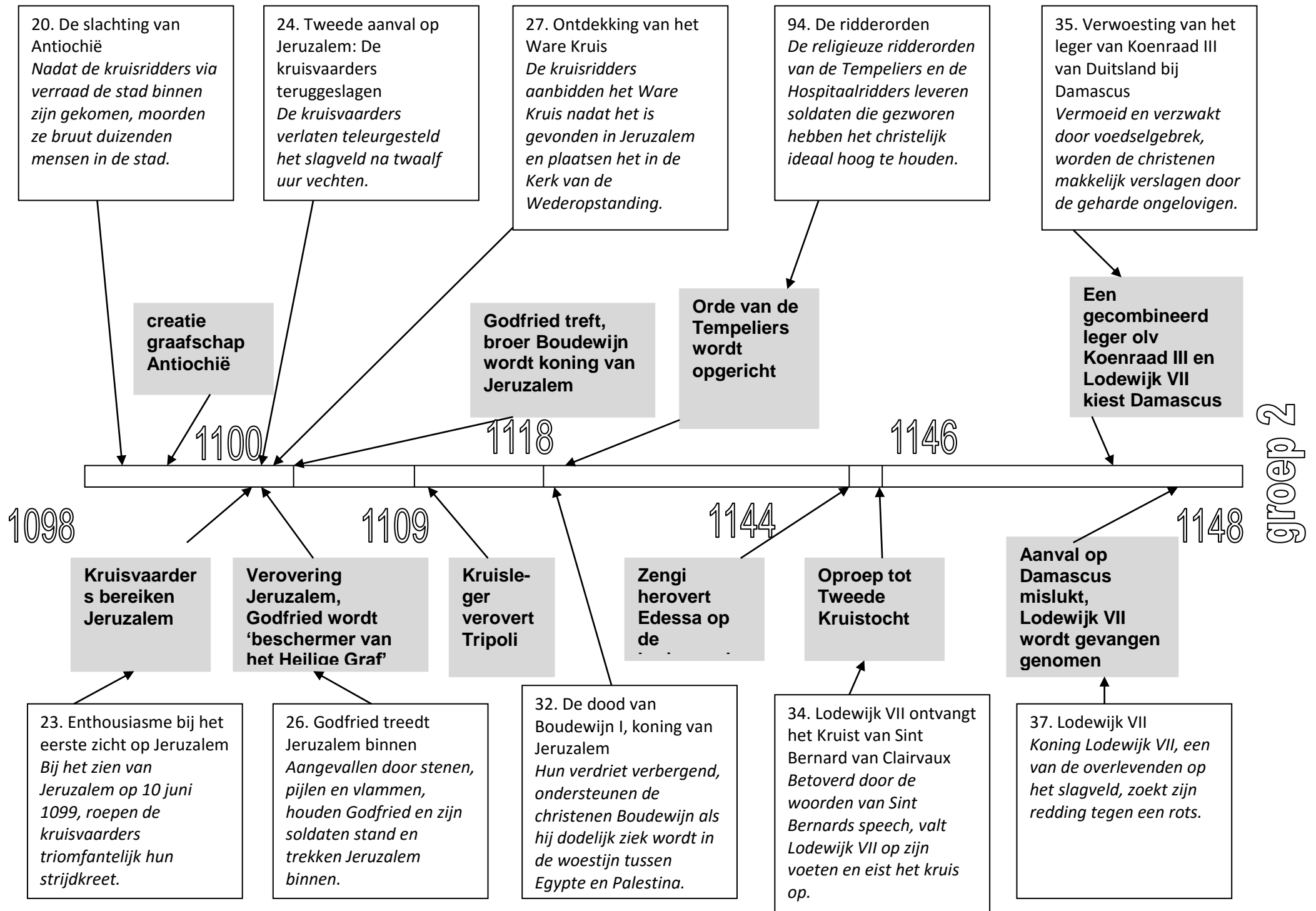
Literatuur:

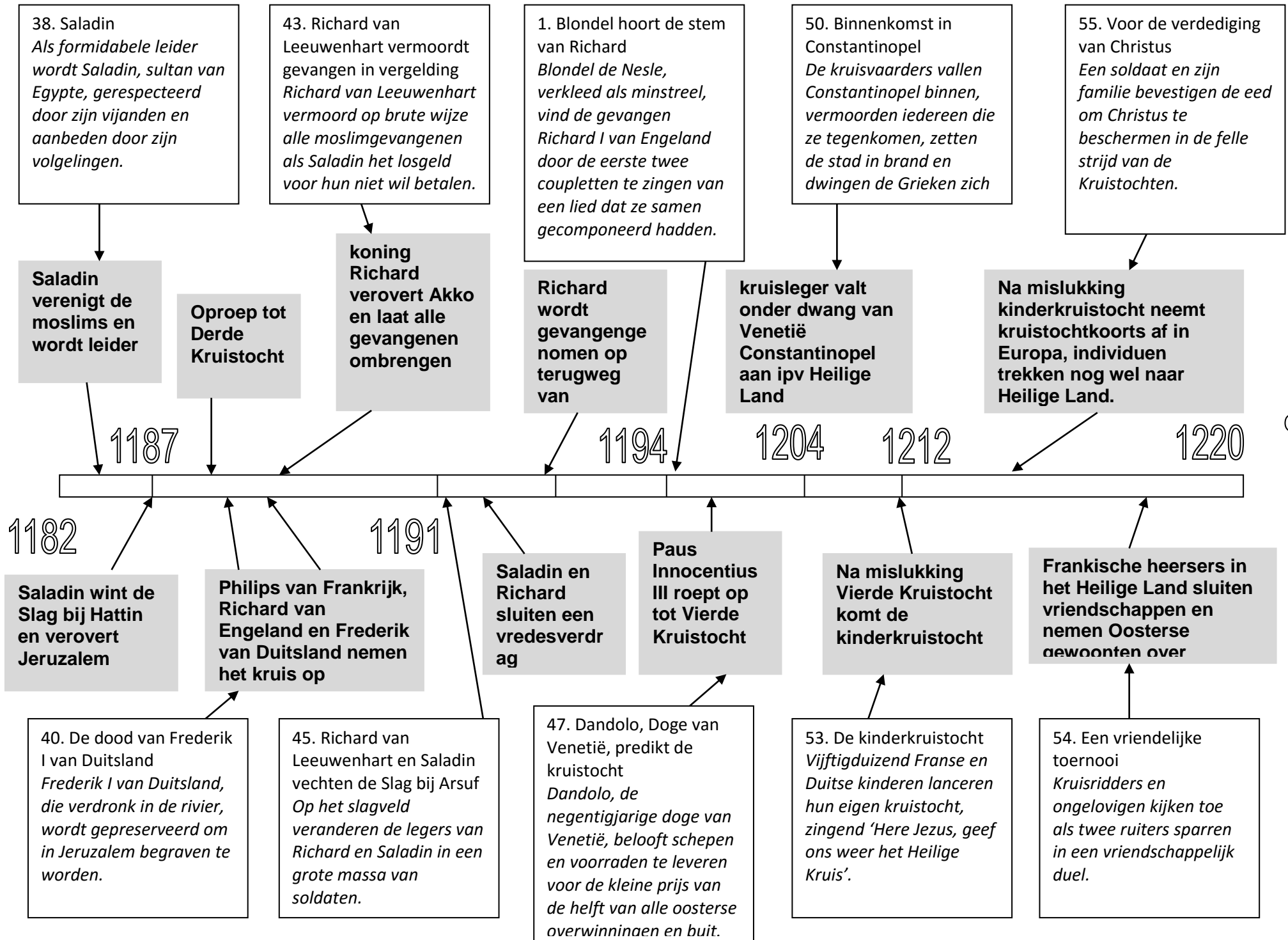
- *Doré's Illustrations of the Crusades* (1999)
- G. Constable, 'The Historiography of the Crusades', in *The Crusades from the perspective of Byzantium and the Muslim World* (2001)
- T. Jones en A. Ereira, *Crusades* (1994)
- J. Burrow, *A History of Histories* (2007)
- T. Asbridge, *De eerste Kruistocht* (2006)
- C. Tyerman, *The debate on the Crusades* (2011)

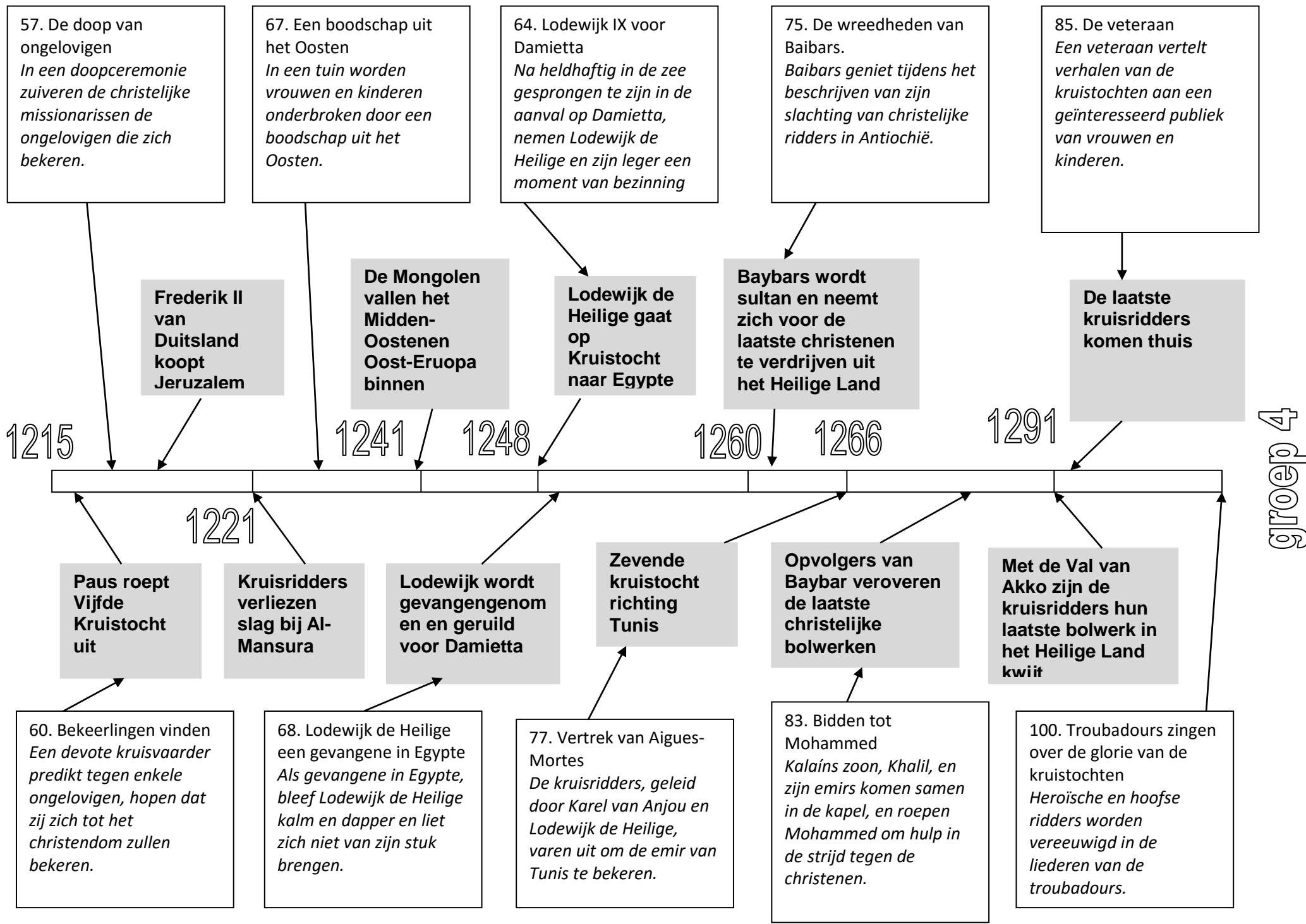
Afbeeldingen:

alle afbeeldingen van Doré zijn te vinden op: <http://www.danshort.com/crusade/>

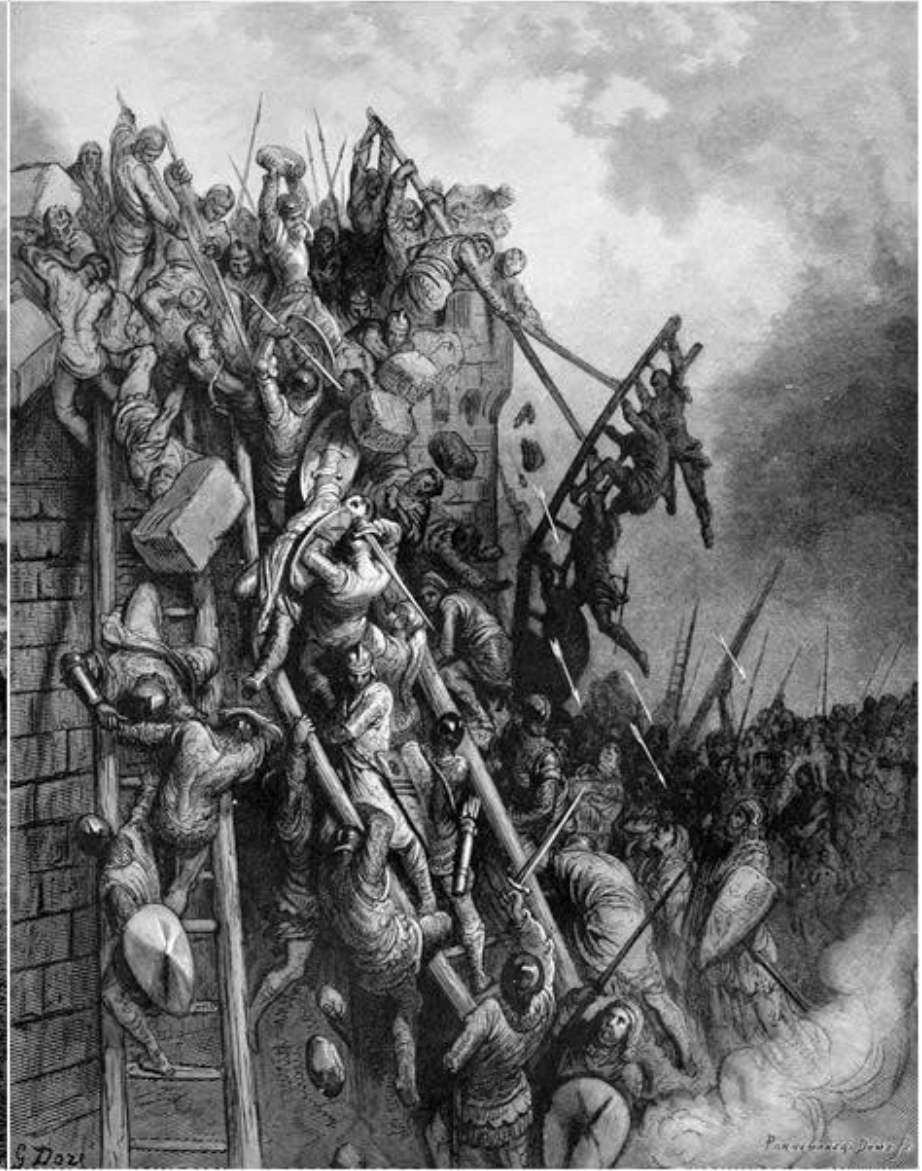
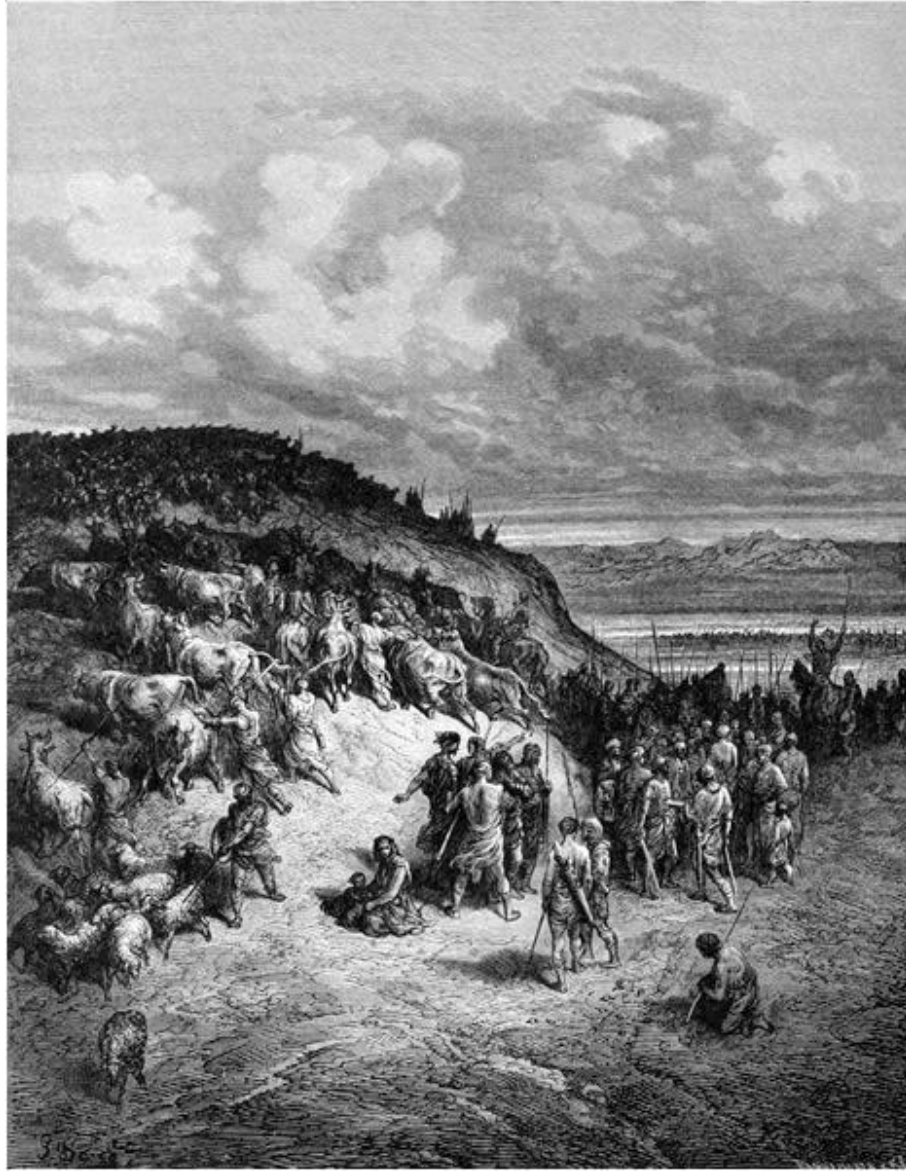

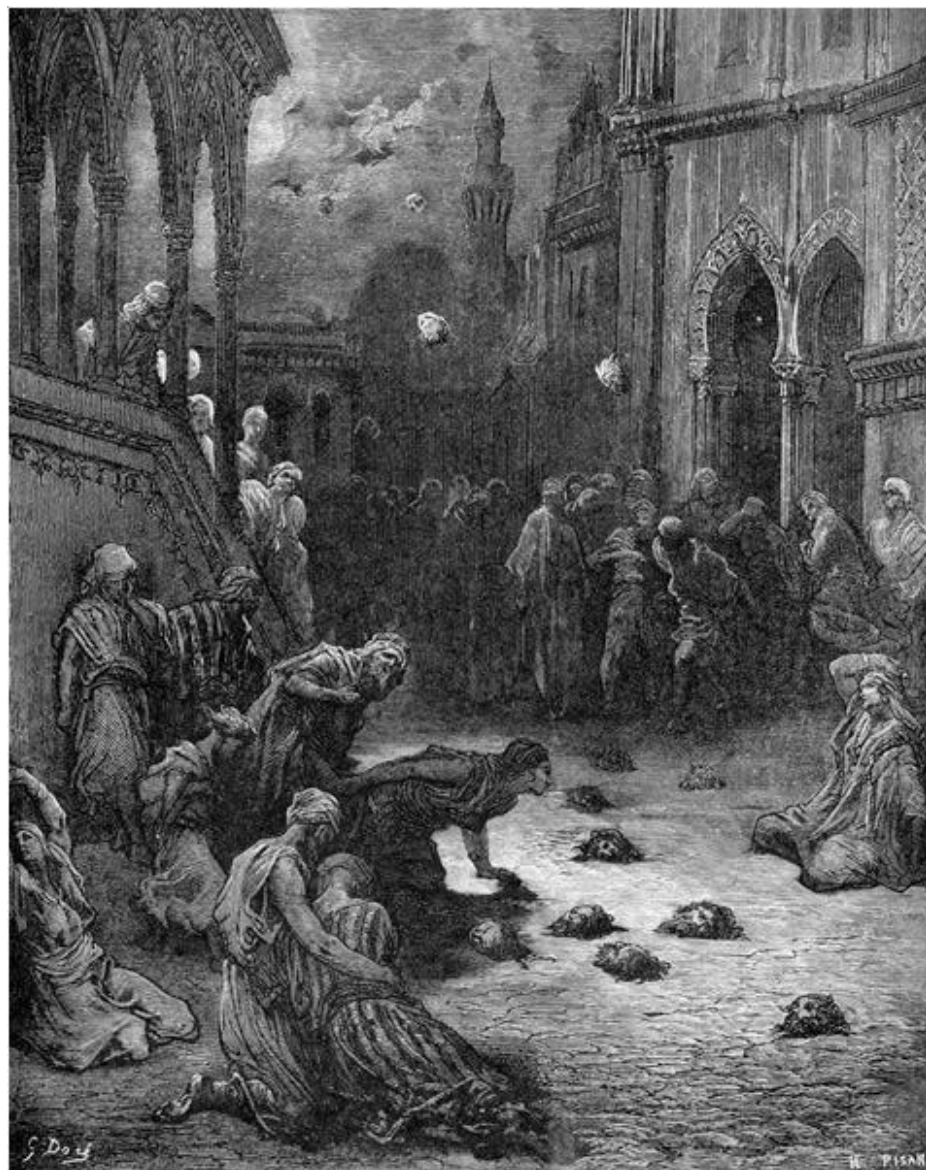
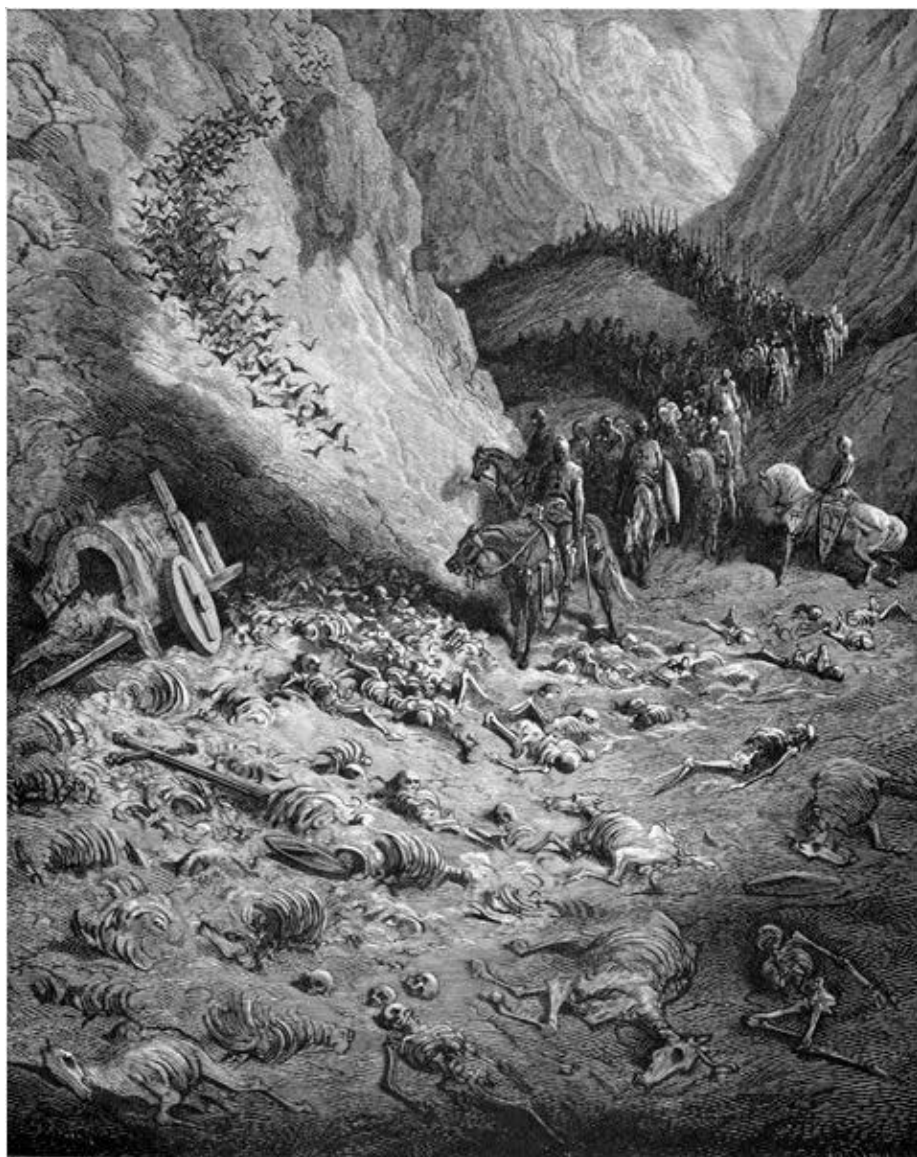

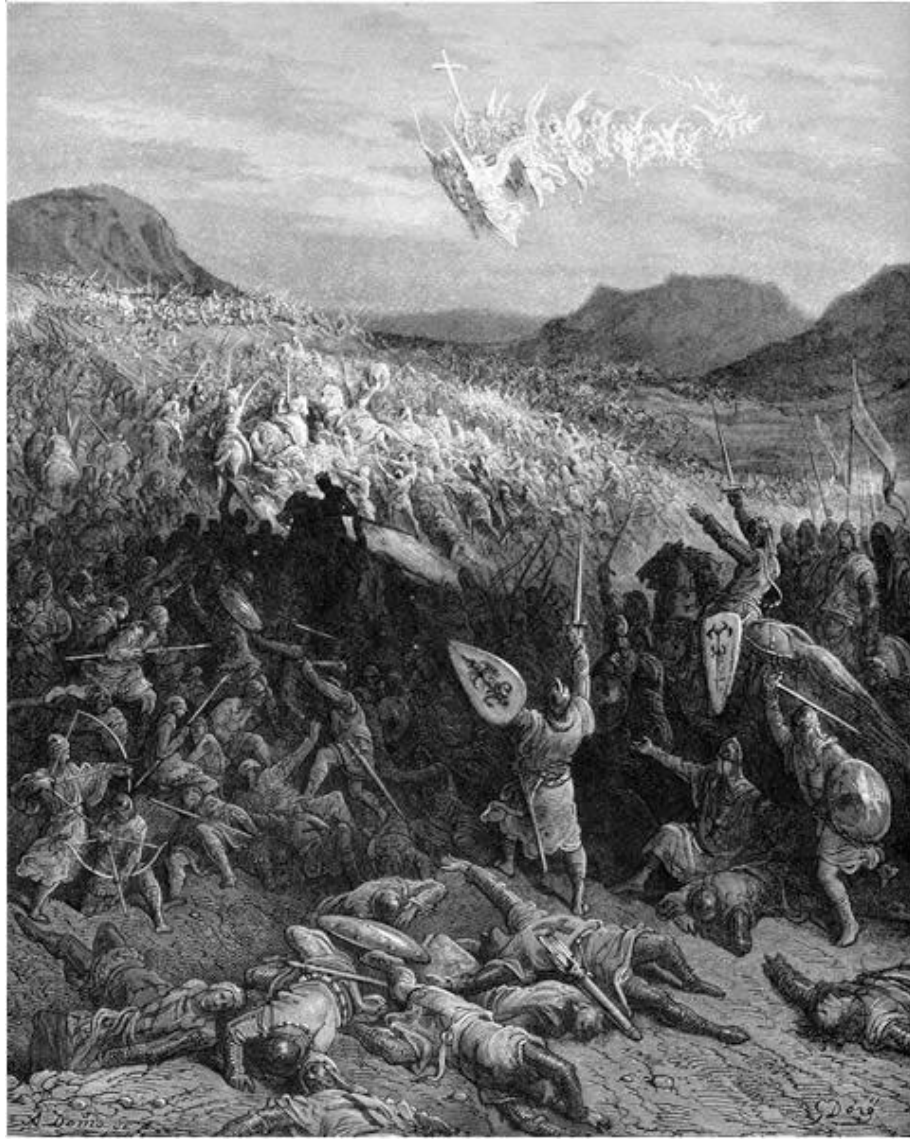

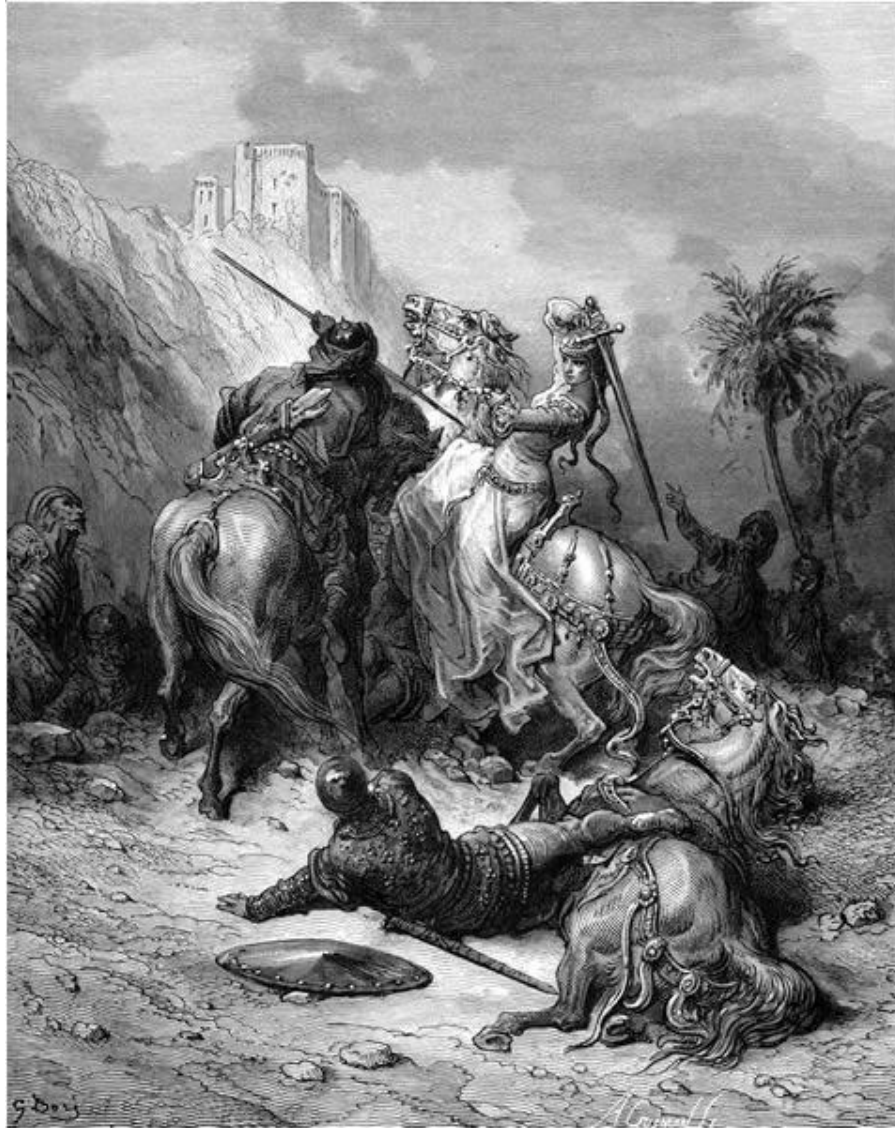

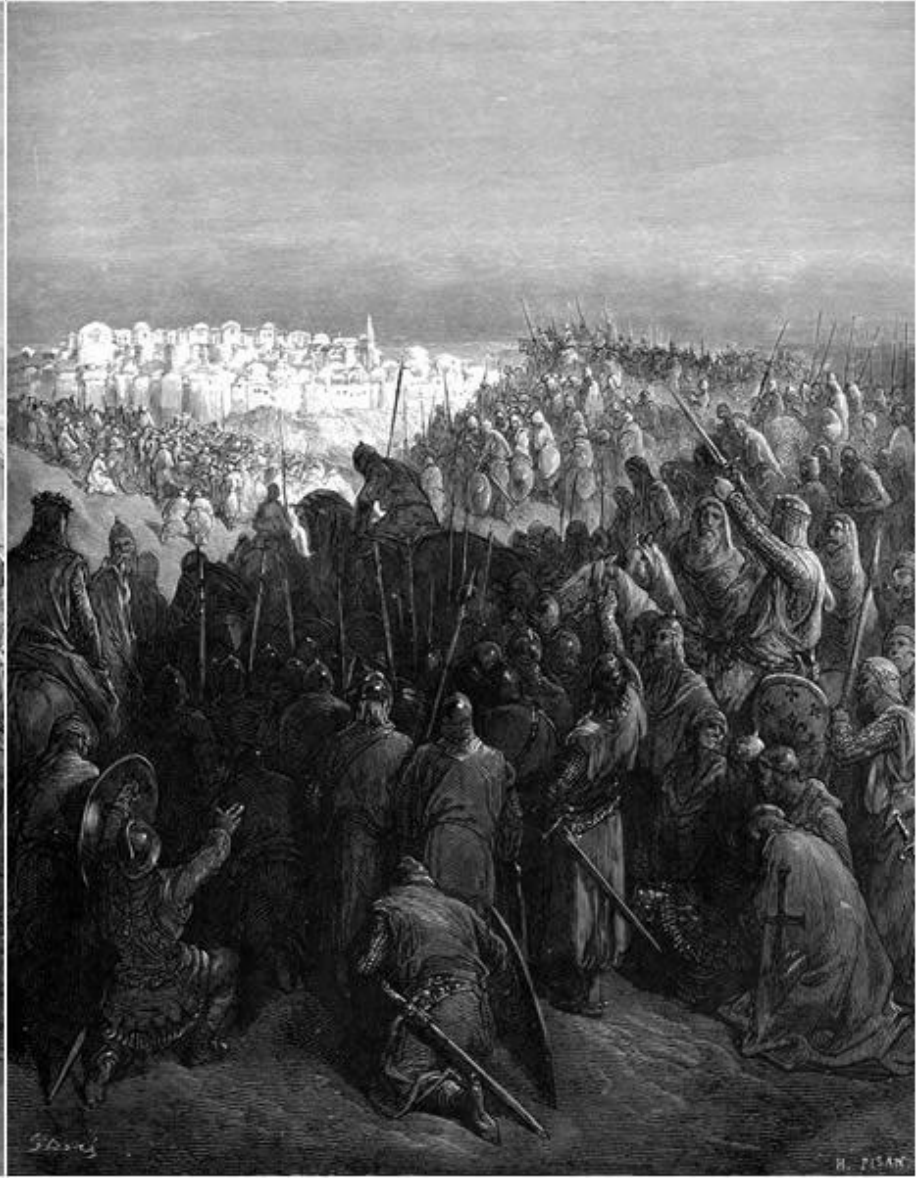
groep 1

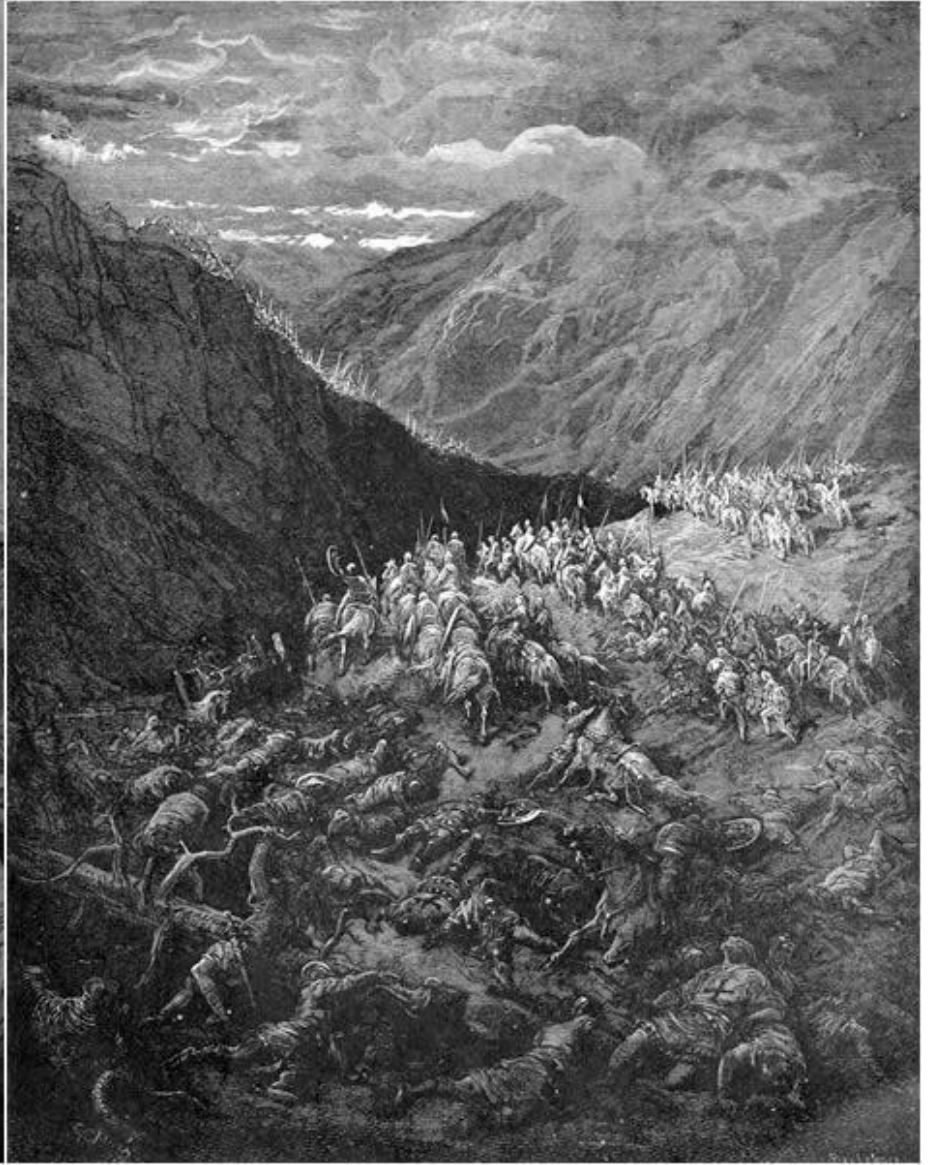

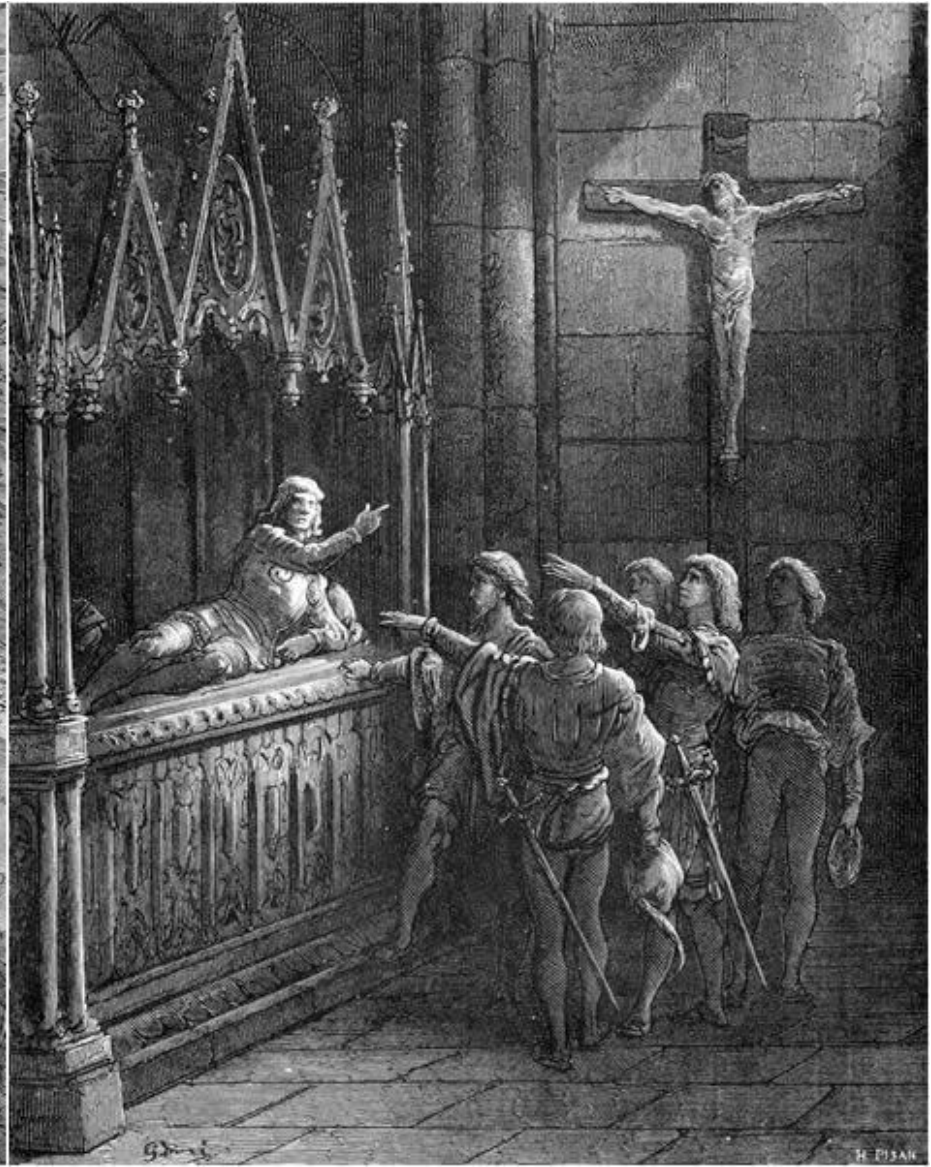
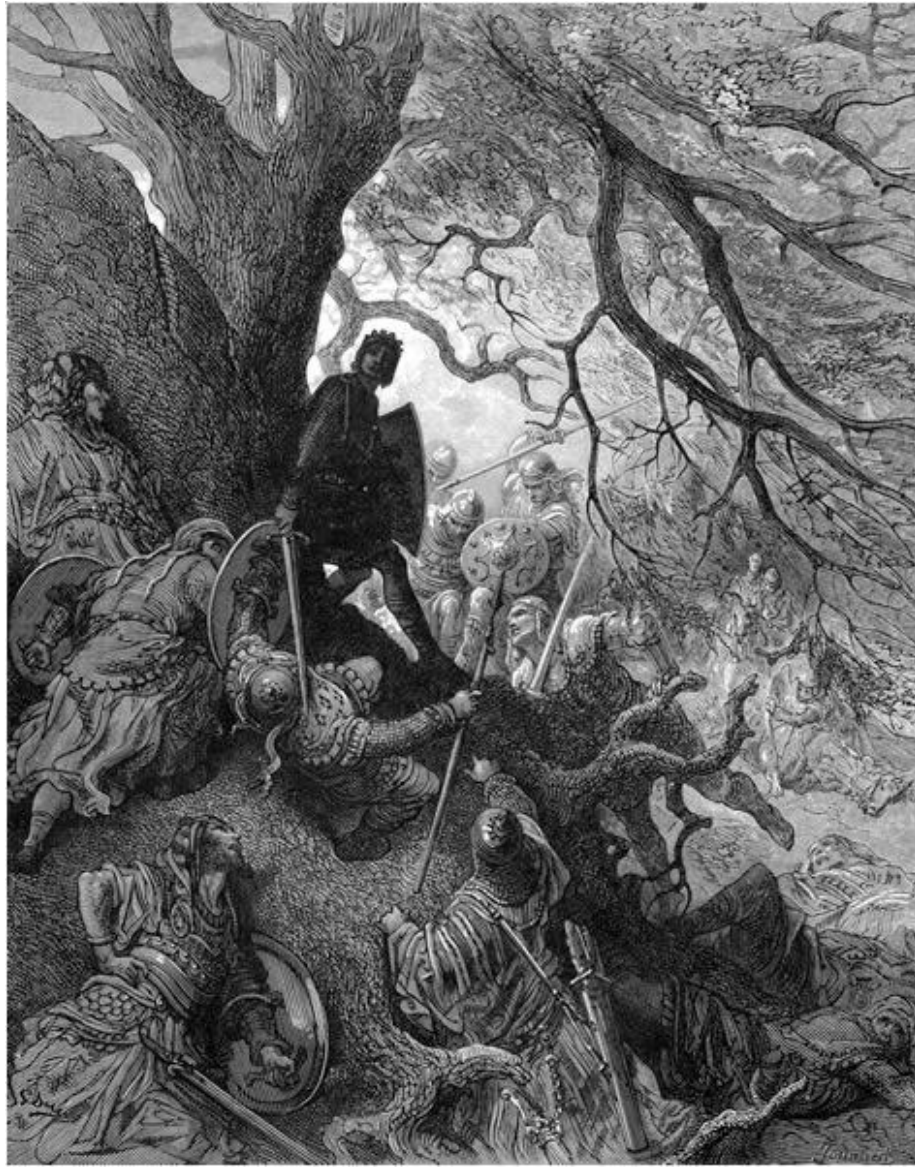

groep 2

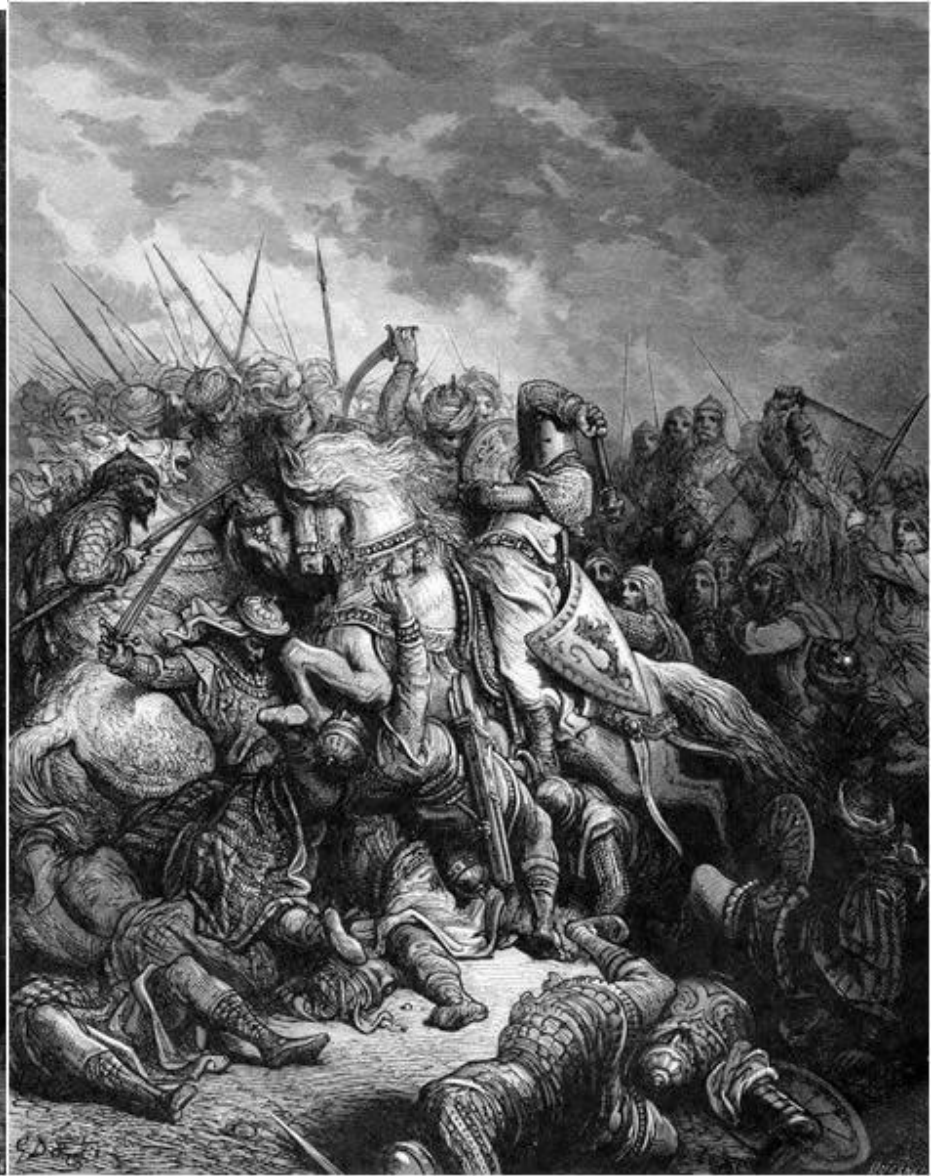

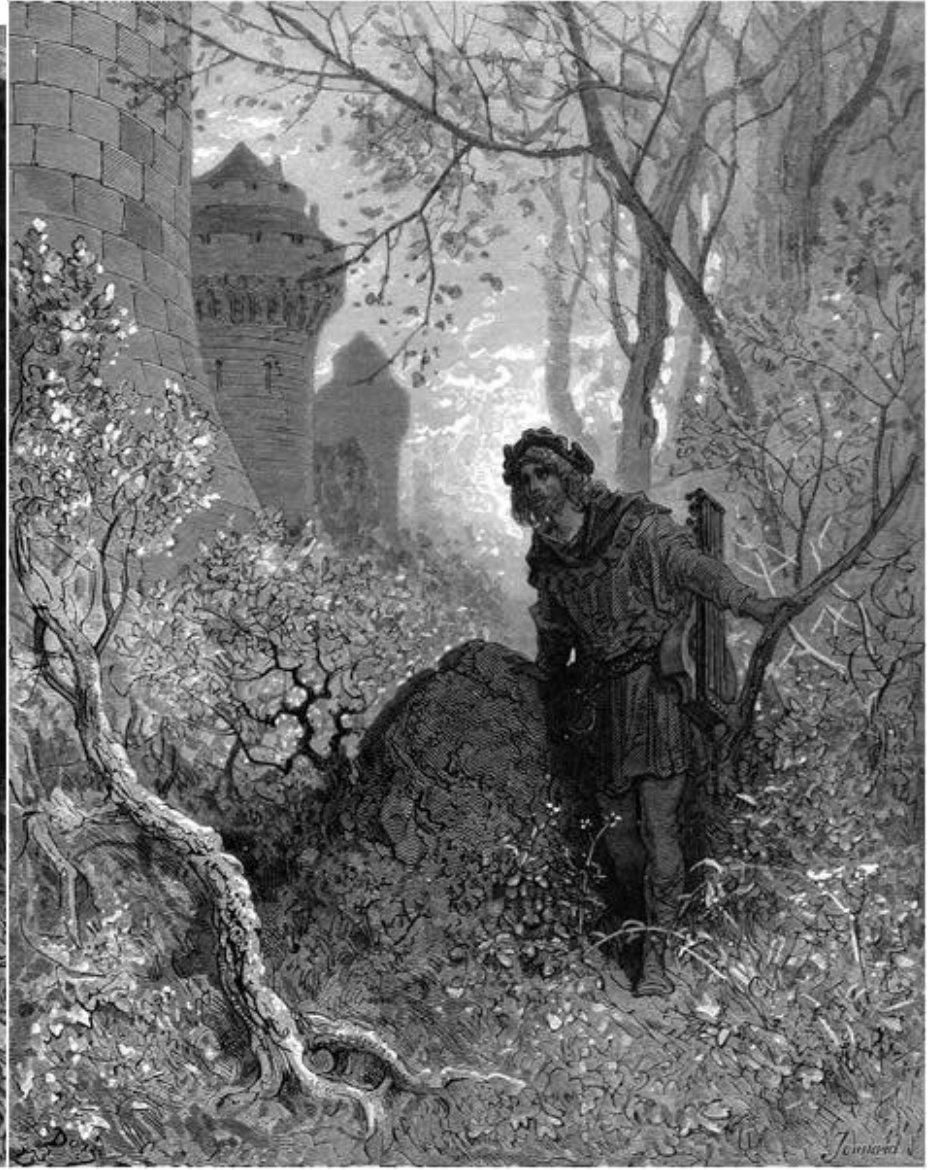
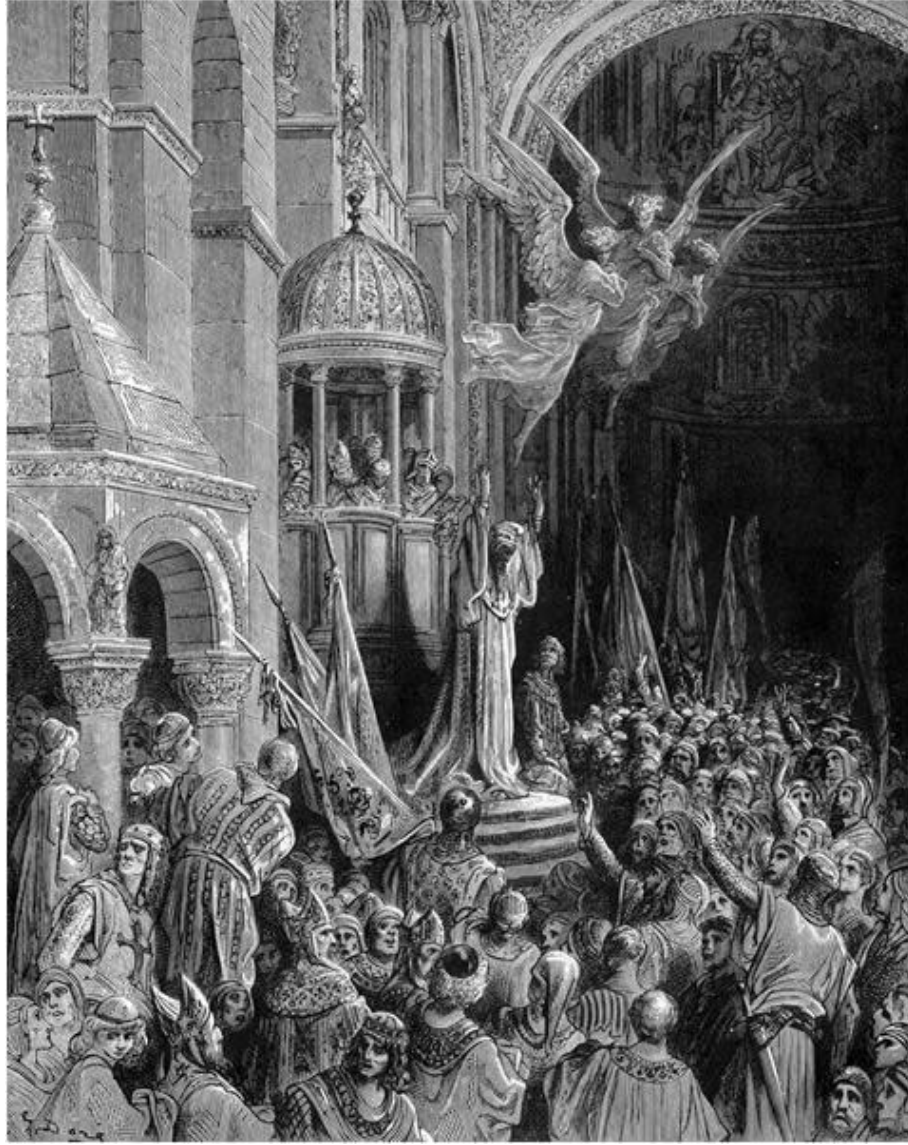

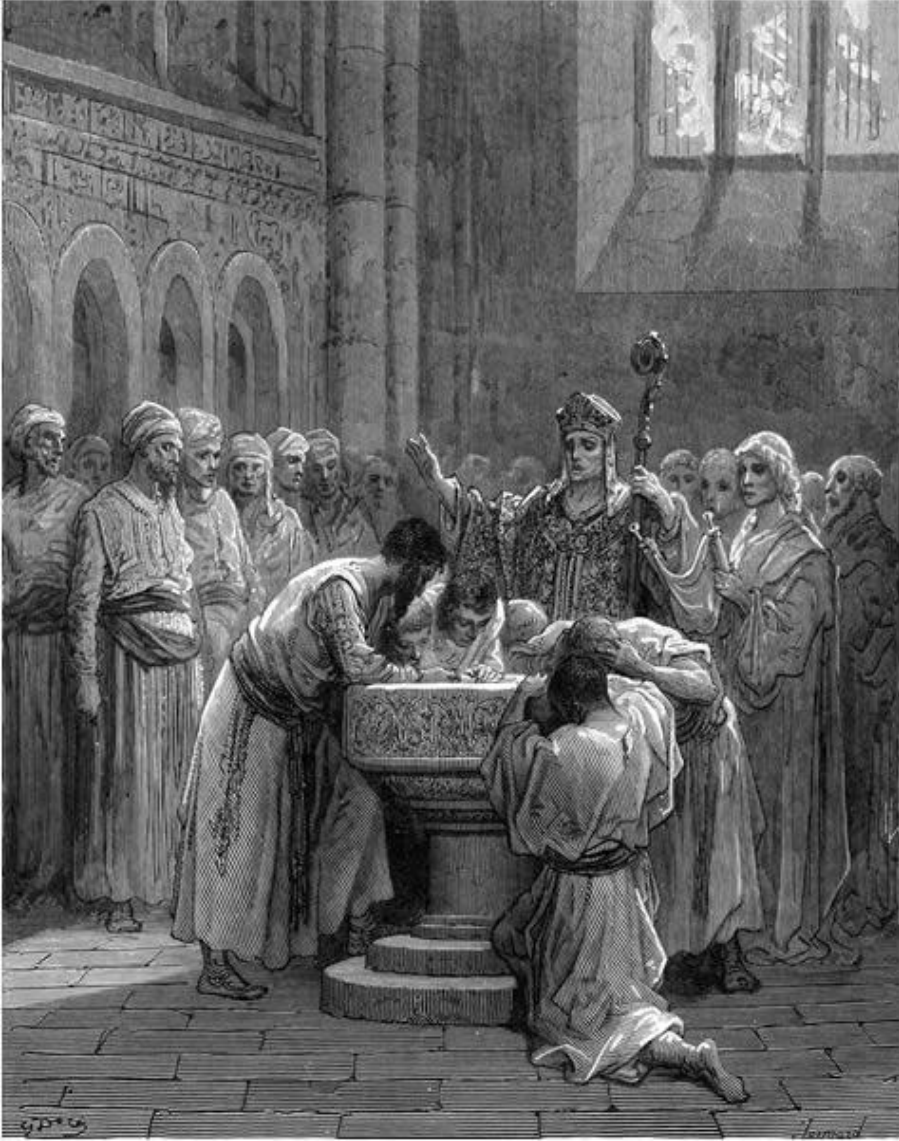
группа 3

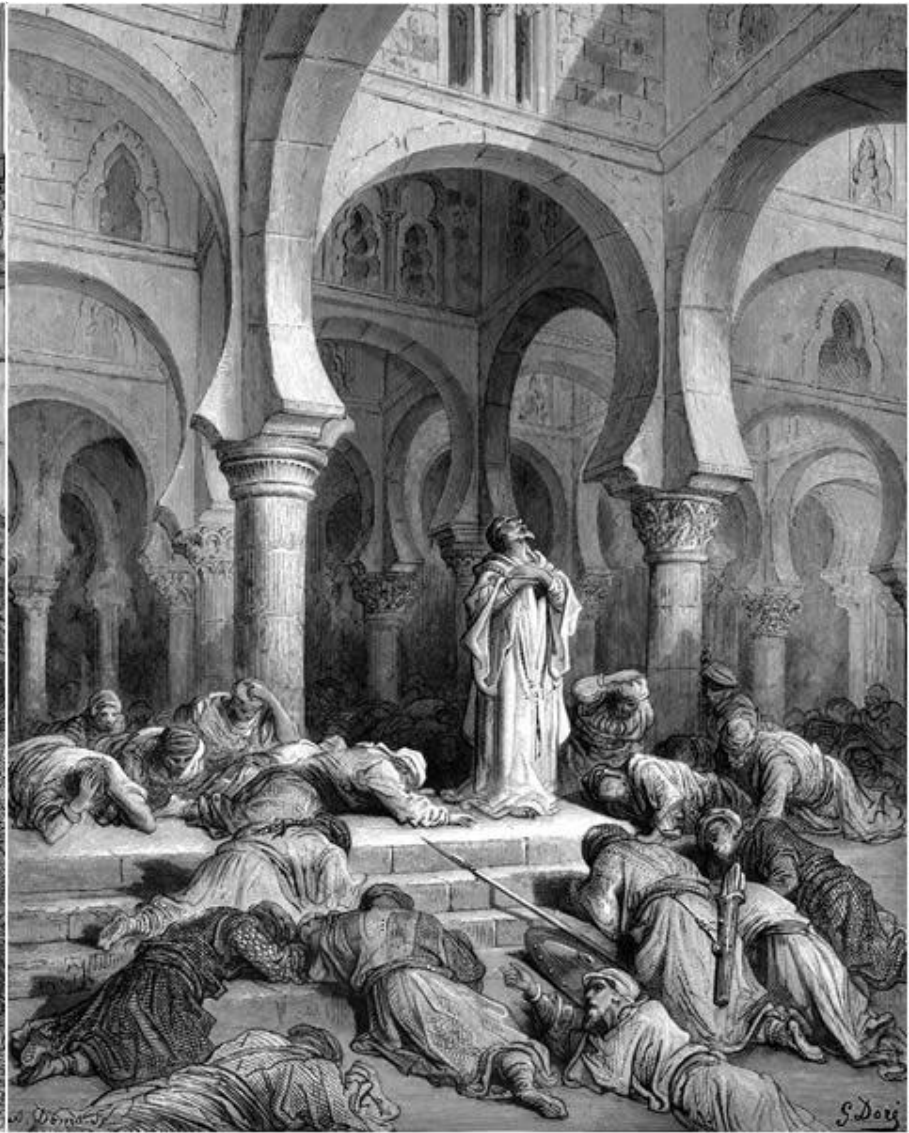
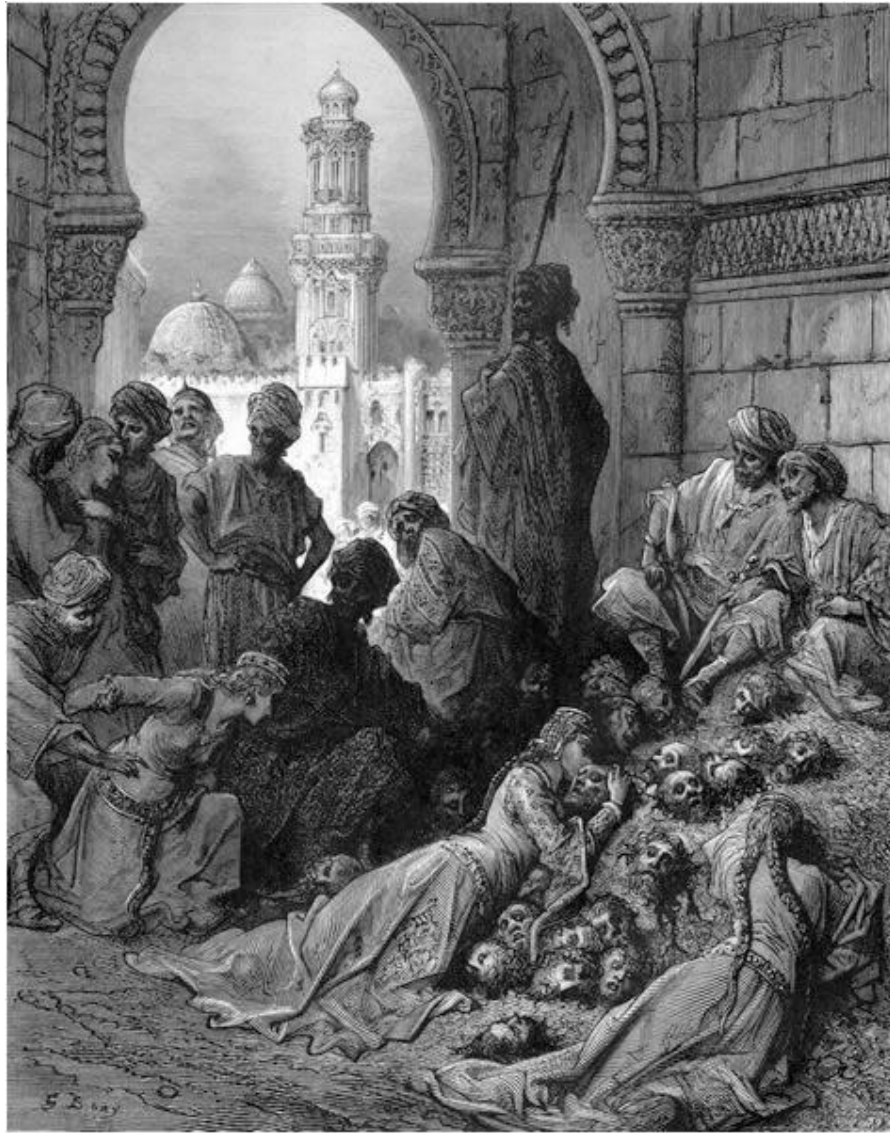

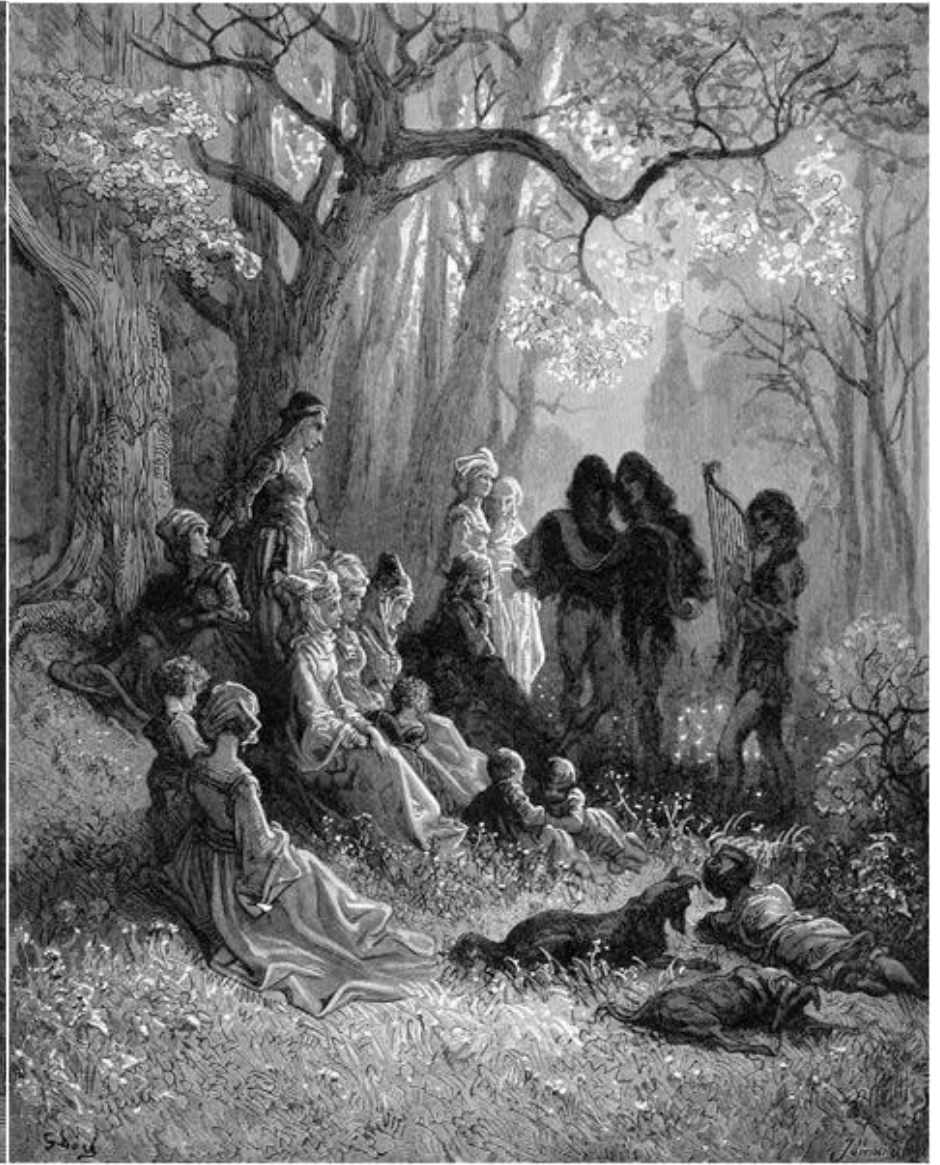
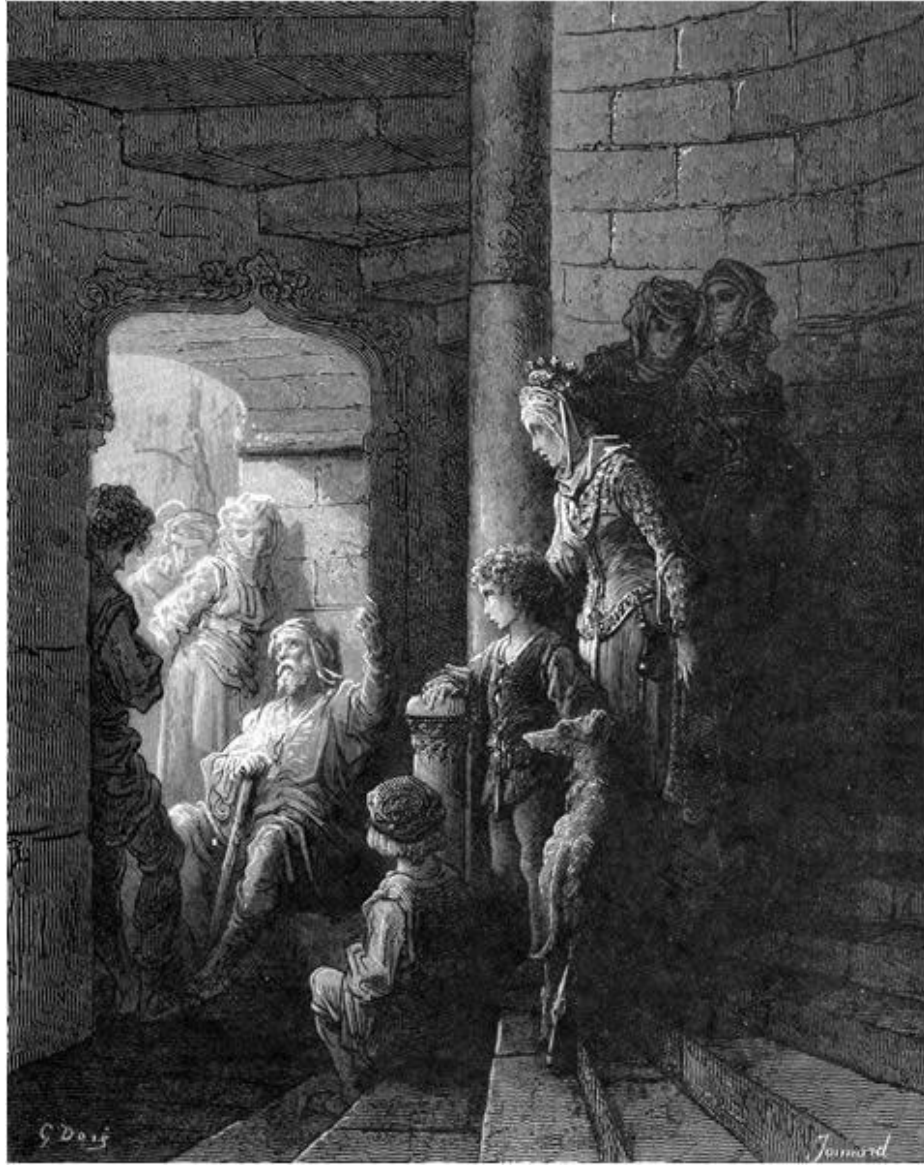

groep 4

19^e eeuwse historische literatuur over de kruistochten:

1751 Voltaire, *Essay sur les Moeurs* Volgens Voltaire zijn kruisridders avonturiers en rovers gemotiveerd voor behoefte van buit. Saladin wordt als een goed man, een held en filosoof beschreven die gelijkheid promootte, aan liefdadigheid deed. Lodewijk IX daarentegen was door zijn geloof misleid om Egypte aan te vallen. Bemoeizucht van de paus moest volgens Voltaire 'vroeger of later de mensen geïrriteerd hebben vanwege hun natuurlijke drang naar vrijheid'. Frederik II komt wel goed naar voren, omdat hij rationeel en praktisch Jeruzalem had weten te bemachtigen (kopen). Het enige voordeel dat de kruistochten opleveren is dat veel steden zich vrij konden kopen door verarming van de adel.

1758 Marin, *Histoire de Saladin* Kruistochten kwamen meer voort uit fanatisme dan ijver. Marin ziet het als 'ongelukkige ondernemingen die Europa leeg lieten lopen en grote daden maar grotere misdaden opleverden'. De kruistochten zijn een uiting van barbaarsheid en onwetendheid. Saladin wordt wel opgehemeld als held, mede om kruisvaarders in een slechter daglicht te zetten, maar ook als metafoor en symbool voor verlichte leiding, beschaafdheid en tolerantie.

1769 Robertson, *The Progress of Society in Europe* Kruistochten blijven voortkomen uit fanatisme, maar Robertson benadrukt wel dat ze ridderlijkheid hebben opgeleverd. Deze heeft waarden en deugden voortgebracht die als modern en vooruitgang gezien kunnen worden. Kruistochten waren 'de eerste actie die de Europeanen uit hun slaaptoestand haalden, die uiteindelijk een verandering in manier van regeren teweeg bracht. Aan deze wilde expeditie, voorgekomen uit bijgeloof of gekte, zijn wij de eerste glimpseen licht verschuldigd die een einde maakte aan de barbaarsheid en onwetendheid'.

1772 Diderot, *Encyclopédie* De kruistochten zijn volgens Diderot 'een queeste naar een stuk rots geen druppel bloed waard is', een consequentie van emotionele en intellectuele duizeligheid, waarbij deelnemers gedreven zijn door imbeciliteit en valse ijver, politiek zelfbelang, intolerantie, onwetendheid, geweldlust en het geloof. De gevolgen van de kruistochten waren ook negatief: inquisitie, verlies van levens, verpaupering van de adel, achteruitgang in landbouw, gebrek aan edelmetaal, ineenstorting van kerkelijke discipline, niet verdiende toename van de rijkdom van de kloosters.

1788 Gibbon, *Decline and Fall of the Roman Empire* Gibbon probeert ridderlijkheid los te halen van het geloof, zodat hij de kruistochten wel kan afkraken ondanks de ridderlijkheid die er in voor kwam. Ondanks de kruistochten toch ridderlijkheid. Gibbon verwerpt de gedachte dat er legitieme reden voor de kruistochten waren. De oproep was buitenproportie voor de dreiging en Palestina was slechts een militair doelwit geworden door fanatisme en bijgeloof, niet door reden. Toch heeft Gibbon met tegenzin enige bewondering voor de wilskracht van de kruisridders en wat ze bereikt hebben.

1806 Chateaubriand, *Itinéraire de Paris a Jérusalem* Chateaubriand sluit aan bij de verlichtingsgedachte dat er sprake is van vooruitgang in de geschiedenis. Hij ziet het christendom als belangrijkste oorzaak hiervoor. De christelijke middeleeuwen hebben de beschaving van de Romeinen bewaard en gevoed. De kruistochten zijn dan ook een exemplarische manifestatie van de kracht en deugd van het geloof tegen onwetendheid en barbaarsheid. Chateaubriand probeert zich in te leven in een middeleeuwse pelgrim en vertelt emotioneel en empathisch over de kruistochten, terwijl hij geen goed woord overheeft voor de islam. De Turken worden als barbaren neergezet en zelfs de olijfbomgaarden die hij in Palestina aantreft schrijft hij toe aan de vondst van de kruisvaarders. Culturele superioriteit is op elke pagina terug te vinden.

1822 Michaud, *Histoire des Croisades* Michaud sluit zich aan bij het enthousiasme van Chateaubriand voor het idealisme van de kruisvaarders en veroordeelt de islam. Daarbij is het werk geschreven met de ervaring van een romanschrijver met oog voor empathische romances en fictieve karakters om het verhaal levend te houden. De kruistochten worden als een Franse onderneming gezien. De Franse mislukkingen binnen de kruistochten worden dan ook gezien als door God ingegeven en hij schrijft dat er uit veel mislukkingen toch verlichting van de mensheid kan komen om de toekomst van rijken te versterken. Als royalist benadrukt Michaud de voorbeeldfunctie van de monarchen die op kruistocht gingen.

1841 Von Sybel, *Geschichte des Ersten Kreuzzuges* Von Sybel was een van de eerste historici die de beschikbare bronnen over de kruistochten kritisch tegen het licht hield. Als leerling van Ranke ging hij methodisch te werk. Door de herinterpretering van de bronnen kwam hij al snel tot andere inzichten betreffende de kruistochten. Het nationale karakter van kruistochten haalt hij onderuit. Door enkele bronnen als niet betrouwbaar te bestempelen komen enkele wonderbaarlijke avonturen en gebeurtenissen op losse schroeven te staan. Als Duits nationalist en anti-katholiek schreef hij redelijk pro-Duits, waarbij Frederik Barbarossa een man wordt genoemd die zijn tijd ver vooruit was. Hij benadrukte daarnaast niet het religieuze, maar revolutionaire karakter van de kruistochten.